

การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Application of Learning Resources for Lifelong Learning

กิตติศักดิ์ คงพูน*

Kittisak Khongphun*

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Program in Library and Information Science, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Phranakhon Rajabhat University

e-mail: kittisak@pnru.ac.th

Received: April 16, 2024 Revised: November 18, 2024 Accepted: December 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยวิธีการศึกษาจากบทวิเคราะห์ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และกรณีตัวอย่างที่มีการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ประสบความสำเร็จ พบว่าแนวทางการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตมี 3 แนวทาง ได้แก่ (1) ประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ด้านการศึกษา คือ เป็นฐานในการศึกษาค้นคว้า เป็นแหล่งฝึกทักษะและประสบการณ์ เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน (2) แนวทางการประยุกต์ใช้ด้านสังคม คือ การพัฒนาทักษะและความรู้ การสร้างชุมชนและเครือข่าย การสร้างการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง และ (3) แนวทางการประยุกต์ใช้ด้านวัฒนธรรม คือ เป็นแหล่งรวบรวมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น และของชาติ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น และของชาติ

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ หอศิลป์

Abstract

This academic article presents approaches for applying learning resources to facilitate lifelong learning through a study of analytical documents, concepts, theories related to lifelong learning, and successful case studies that utilize learning resources for lifelong learning. The findings indicate that there are three main approaches to applying learning resources for lifelong learning: (1) the application of educational learning resources, which serve as a foundation for research, a source for skill and experience training, a venue for learning activities, and a place for conducting out-of-class learning activities; (2) the application of social learning resources, which involves developing skills and knowledge, building communities and networks, enhancing access to information and knowledge, promoting participation, and supporting innovation and change; and (3) the application of cultural learning resources, which act as repositories for preserving the culture of communities, localities, and the nation, as well as serving as centers for studying and learning about the culture of communities, localities, and the nation.

Keywords: Learning Resources, Lifelong Learning, Libraries, Museums, Archives, Art Galleries.

ความน่า

โลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจ การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการปรับตัว ด้วยเหตุนี้แนวคิดการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้รับความสำคัญและความสนใจอย่างมาก (พรเพ็ญ สดศรีชัย, 2566) การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงเพื่อการพัฒนาความรู้และยกระดับทักษะเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับตัวกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นไม่ได้หมายถึงการทำความเข้าใจและเรียนรู้เพียงแคในระหว่างการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ต้องเกิดขึ้นตลอดชีวิต ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเน้นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาทักษะในด้านความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาซึ่งทำให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตามความสนใจอย่างไม่มีที่สิ้นสุดจากสถานที่ เหตุการณ์ เรื่องราว บุคคล ภูมิปัญญา ประสบการณ์ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากการศึกษา หรือจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว ชุมชนเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับคนทุกคนในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลมีความสามารถที่เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่น หลากหลายรูปแบบ และวิธีการเรียนรู้ผสมผสานกันไปกับการดำเนินชีวิต ให้อิสระกับบุคคลในการเลือกสิ่งที่จะต้องจะเรียนรู้ สามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมและความสามารถของตนเอง (สุนทร สุนันท์ชัย, 2544; สุมาลี สังข์ศรี, 2545; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นสถานที่ในการศึกษาหาความรู้ตามที่สนใจ ตามความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่รวบรวมเรื่องราว ข้อมูล สารสนเทศ องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้สนใจเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างเสริมประสบการณ์ภาคปฏิบัติและเสริมสร้างความรู้ ความคิด วิเคราะห์ ประสพการณ์ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ หอศิลป์ และอื่น ๆ โดยแต่ละประเภทได้ทำการรวบรวมข้อมูล เรื่องราว และความรู้ต่าง ๆ ไว้ให้บริการกับบุคคลที่ต้องการเข้ามาศึกษาเรียนรู้ตามความสนใจ

จากศึกษางานวิจัยของ วรพรรณ สังขเวช (2562) ได้รวบรวมแหล่งเรียนรู้จากเอกสารและสื่อออนไลน์ของชุมชนกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก และได้นำมาจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้จำนวน 6 แผน อนิวัฒน์ ทองสีดา (2565) ได้นำเสนอการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาซึ่งให้ผู้เรียนเกิดสุนทรียภาพ สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการคิดอย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและอุปสรรค สร้างสรรค์ตนเองและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคคลเกิดการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เกิดนิสัยใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ ตามความสนใจจากทรัพยากรที่อยู่ในแหล่งเรียนรู้ ซึ่งมีหลากหลายประเภท เช่น เอกสาร วัตถุ สิ่งของ เรื่องราว เหตุการณ์ เป็นต้น ซึ่งสามารถเลือกศึกษาเรียนรู้ได้ตามความต้องการและตลอดเวลา เกิดเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ซึ่งมีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ ในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นสิ่งที่ทุกคนปฏิเสธไม่ได้เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว และมีข้อมูลเรื่องราวเกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งทำให้ต้องมีการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นความต้องการของบุคคลที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัยที่ต้องการรับรู้สิ่งต่าง ๆ จากความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่แรกเกิดจนไปตามช่วงวัย ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (Peterson, 1979; Dave, 1973; สุนทร สุนันท์ชัย, 2544) ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกคนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเอง แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวทางสำคัญไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลทุกคน ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

1. การเรียนรู้ เป็นการผสมผสานความรู้ทั่วไปที่กว้างขวางเพียงพอเข้ากับโอกาสที่จะศึกษาบางเรื่องอย่างละเอียดลึกซึ้ง การเรียนเพื่อรู้หมายถึงการฝึกฝนในวิธีการเรียนรู้เพื่อจะได้ตกตวงประโยชน์จากการศึกษาไปจนตลอดชีวิต
2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เป็นการเรียนรู้ทั้งด้วยความรู้และการปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนทักษะให้มีความสามารถทั้งทางทักษะอาชีพ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง สามารถที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้
3. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นและตระหนักในความสำคัญว่ามนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดำเนินงานร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกันและรู้จักลดความขัดแย้งระหว่างกัน
4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต เป็นการเรียนรู้เพื่อบุคคลิกภาพสามารถทำงานอย่างมีอิสระ มีความคิด รู้จักรับผิดชอบ มีความสมบูรณ์ทั้งกายและใจ ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดต่อไป

ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่พัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการอยู่ร่วมกันซึ่งเกิดขึ้นตามแต่ละช่วงวัย สิ่งที่บุคคลได้จากการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถนำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการเท่าทันการเปลี่ยนแปลง

วิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีวิธีการเรียนรู้ได้หลายวิธีซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกใช้วิธีใดหรือเลือกหลายวิธีในการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ซึ่งวิธีต่อไปนี้จะแนวทางไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ (มูลนิธิยุวพัฒน์, 2565; มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2566)

1. ฝึกให้มีทัศนคติที่ดี กล่าวคือพร้อมที่จะเรียนและปรับตัวในทุกสถานการณ์และคิดอยู่เสมอว่าตัวเราหรือบุคคลสามารถพัฒนาได้ ซึ่งบางครั้งอาจต้องใช้เวลา ต้องเปิดใจ และเรียนรู้ซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อเชื่อมกับเหตุการณ์ปัจจุบันอาจต้องหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในหลากหลายลักษณะแล้วค่อยทำความเข้าใจ เป็นต้น

2. สร้างแรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจเป็นสิ่งสำคัญในการนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่อยากรู้หรือเป็นสิ่งที่ไม่อยากจะรู้ ยิ่งไปกว่านั้นหากไปเข้าอยู่ในท่ามกลางบุคคลที่หมั่นพัฒนาตนเองแล้วยังจะต้องสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นการจุดประกายให้ได้เห็นมุมมองในอีกหนึ่งมุมที่อาจไม่เคยได้เรียนรู้ ตัวอย่างเช่น อยากมีความรอบรู้ความเป็นมาของโบราณวัตถุจะต้องหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ หรือเข้าไปศึกษาเรียนรู้โบราณวัตถุจากของจริงในพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

3. เรียนรู้จากการลงมือทำ การลงมือทำจะทำให้เกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นจากสิ่งได้อ่านหรือฟังมาจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพราะได้ลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดกระบวนการคิด ผูกการเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังนำไปสู่การต่อยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น อยากร่างงานศิลปะสามารถเข้าไปศึกษาวิธีการทำงานศิลปะได้จากหอศิลป์แล้วกลับมาฝึกทำที่บ้านหรืออาจลงมือทำไปพร้อมกับศิลปิน เป็นต้น

4. การเรียนรู้ในแบบของตนเอง การเรียนรู้ในแบบที่เหมาะสมกับตนเองทำให้สามารถกำหนดลำดับวิธีการ เวลา และเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองได้ดีและสนุกกับการได้เรียนรู้ เพราะทำให้มีอิสระสามารถเลือกทางของตนเองและพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ตัวอย่างเช่น ต้องการความส่วนตัวในการเรียนรู้ เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์สามารถเข้าไปใช้ห้องสมุดที่เป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ (Co-Working Space) แล้วฝึกการเรียนรู้ในแบบของตนเอง เป็นต้น

5. กระตุ้นตนเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นโดยการเข้าไปอยู่ในสถานที่ ร่องรอยเหตุการณ์ กิจกรรม ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะได้เห็นสิ่งแปลกใหม่หรือสิ่งที่ไม่เคยเห็นตลอดจนบรรยากาศช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น การดูนิทรรศการงานศิลปะหากดูผ่านทางออนไลน์อาจดูแล้วรู้สึกเฉย ๆ แต่ถ้าหากไปหอศิลป์สถานที่จริงทำให้เกิดความซาบซึ้งของนิทรรศการงานศิลปะนั้น มากขึ้น เป็นต้น

วิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีหลายวิธีด้วยกันกล่าวคือ ฝึกให้มีทัศนคติที่ดี สร้างแรงบันดาลใจ เรียนรู้จากการลงมือทำ การเรียนรู้ในแบบของตนเอง และกระตุ้นตนเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละประเภทและแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง ข่าวสารข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้บุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Harris, 1975) ส่วนพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง บุคคล ธรรมชาติ และเทคโนโลยีที่ให้ความรู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ เช่น ผู้รู้ เชี่ยวชาญ ปรมาจารย์ ชาวบ้าน เครือข่ายคอมพิวเตอร์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศาสนสถาน องค์กรในชุมชน สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จันทรา อ่อนระหง (2550) ได้ให้ความหมายไว้ หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ซึ่งอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลายืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน กรมสามัญศึกษา (2544) ได้ให้ความหมายไว้ หมายถึง แหล่งข่าวสาร ข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ส่วน Good และ Merkel (1973) ให้ความหมายของคำว่า แหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่สามารถนำมาเอามาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่ง

การเรียนรู้ไว้ในมาตรา 25 ดังนี้ “มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2), 2545) ดังนั้นจะเห็นว่าแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้มีการจัดตั้งหรือกำหนดแหล่งเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มีการจัดสร้างขึ้น ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของประชาชน นักเรียนและผู้สนใจ ทำให้สามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความสนใจจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ประเภทของแหล่งเรียนรู้จากการศึกษารวบรวมจากเอกสาร หนังสือสามารถสรุปและจำแนกตามลักษณะแบ่งได้ 4 ประเภทดังนี้ (เข็มทอง ศิริแสงเลิศ, 2555; สุมาลี สังข์ศรี และคณะ, 2548; เรณูภา ศรีสวัสดิ์, 2557; Ramirez, 1954)

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่บุคคล ผู้เรียน หรือผู้สนใจไปศึกษาเรียนรู้ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก พืชพันธุ์ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ อุทยาน เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ บางสิ่งมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงแรมสรรพ หอสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา หุ่นจำลอง เป็นต้น

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล เป็นบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมีประสบการณ์ในสาขาวิชาต่าง ๆ อาจเป็นบุคคลทั่วไปที่อยู่ในองค์กร ชุมชน ซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับบุคคล ผู้เรียน หรือผู้ศึกษาได้เข้าไปสัมผัสอย่างเช่น ชาวนา ชาวนา ชาวไร่ ช่างฝีมือ นักธุรกิจ ครู อาจารย์ นักวิชาการ พระภิกษุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา เป็นต้น

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน คนตรีพื้นบ้าน อาหาร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน เป็นต้น

จากลักษณะของแหล่งเรียนรู้ข้างต้นในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอแหล่งเรียนรู้ ข้อ 2 แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นและได้รวบรวมความรู้ให้เข้าไปศึกษาค้นคว้าเรียนรู้จากทรัพยากรต่าง ๆ องค์ความรู้หรือนิทรรศการที่จัดแสดงภายในแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้หลากหลายด้านตลอดจนมุมมองต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย หอสมุด พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ และหอศิลป์ ที่บุคคล นักเรียน หรือนักศึกษาสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความสนใจและนำความรู้ที่ได้จากแหล่งเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ต่อไปดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ห้องสมุด (Library) ห้องสมุดปัจจุบันมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น หอสมุด ศูนย์สารสนเทศ สำนักบรรณสาร สำนักวิทยบริการ เป็นต้น ตามพันธกิจและหน้าที่ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ สิ่งไม่ตีพิมพ์ และสื่อดิจิทัลมาให้บริการกับผู้ใช้อยู่ มีลักษณะเป็นห้องหรืออาคารที่มีระบบจัดเก็บรวบรวมรักษาทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจรวมทั้งต้นฉบับ ลายมือเขียน ไมโครฟิล์ม เป็นต้น เพื่อใช้เป็นที่ค้นคว้าหาความรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้พื้นฐานที่ต้องจัดให้มีตั้งแต่ระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัย ชุมชน และระดับชาติ เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความสนใจของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เนื่องจากความสนใจของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน

เมื่อมีเวลาว่างก็สามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้จากห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะมีบริการและกิจกรรมหลายอย่างที่เชิญชวนและกระตุ้นให้สนใจในการอ่าน และรักการอ่าน จนเป็นนิสัยทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด ในระดับมหาวิทยาลัยห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ช่วยค้นคว้าวิจัย เพราะห้องสมุดได้จัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นออฟไลน์และออนไลน์มาไว้บริการกับนักศึกษา อาจารย์ และนักวิจัย เช่น หนังสือจากต่างประเทศ ฐานข้อมูลออนไลน์ สื่อโสตทัศน เป็นต้น ที่ตรงกับสาขาวิชา/หลักสูตรมาไว้บริการ สำหรับห้องสมุดบางแห่งยังมีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ที่เปิดให้เข้าไปทำกิจกรรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Co-working Space) อีกด้วย

2. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ หรือพิพิธภัณฑ์สถาน (Museum) เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556ก) ตามคำจำกัดความของสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ International Council of Museums: ICOM (ICOM, n.d.) ได้ให้คำจำกัดความ พิพิธภัณฑ์ หมายถึง เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นสถาบันถาวร ที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษาและความเพลิดเพลินใจ ดังนั้นพิพิธภัณฑ์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้สนใจทุกคนสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้ตามความสนใจ เพราะสามารถศึกษาค้นคว้าเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เห็นวิวัฒนาการความเป็นมาของพื้นที่ชุมชน วัตถุ สิ่งของ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต และยังรวบรวมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนและของประเทศชาติในอดีตจากวัตถุ สิ่งของ กิจกรรมการแสดง และเหตุการณ์ เป็นต้น พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมีลักษณะและจัดแสดงสิ่งของเรื่องราวที่แตกต่างกัน เช่น พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ มีหน้าที่ดูแลรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และตรวจพิสูจน์ จัดทำทะเบียนหลักฐาน และขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ อนุรักษ์ รวบรวม เก็บ ซ่อม และสงวนรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ (สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ, ม.ป.ป.) พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีหน้าที่รวบรวมและนำเสนอเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับมรดกทางธรรมชาติ ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์จังหวัดนครพนม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตคลองสาน พิพิธภัณฑ์ปะพวน ที่ปากพลี จังหวัดนครนายก พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านแห่งชาติเกาะหลี เป็นต้น

3. แหล่งเรียนรู้หอจดหมายเหตุ (Archives) หอจดหมายเหตุเป็นสถานที่เก็บรักษาเอกสารที่ได้รับการประเมินคุณค่าเป็นเอกสารจดหมายเหตุ โดยทั่วไปเป็นอาคารที่เหมาะสมเพื่อเก็บรักษาเอกสารจดหมายเหตุ และเปิดบริการให้ผู้สนใจเข้าไปศึกษาค้นคว้าตามวัตถุประสงค์ เอกสารที่เก็บรักษาในหอจดหมายเหตุเป็นเอกสารสิ้นกระแสรการใช้งานแล้วและได้รับการประเมินว่ายังมีคุณค่าต่อเนื่องสมควรเก็บรักษาเอาไว้อย่างถาวรเพื่อใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยเอกสารลายลักษณ์ (Textual Records) ได้แก่ ต้นฉบับ ตัวเขียน หนังสือโต้ตอบ เป็นต้น เอกสารโสตทัศนจดหมายเหตุ (Audio-Visual Records) ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว เสียงที่ได้รับการบันทึกไว้ เป็นต้น เอกสารประเภทแบบแปลน แผนที่ แผนผัง (Cartographic and Architectural Records) และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Records) (วนิช วัฒนสนธิ, 2563) หอจดหมายเหตุเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับผู้สนใจศึกษาข้อมูลและเหตุการณ์ในอดีตจากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้บันทึกไว้ เป็นแหล่งข้อมูลขั้นต้นในการอ้างอิงเรื่องราวต่าง ๆ ทำให้สามารถคิดวิเคราะห์และอธิบายความเป็นมาของเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตได้เป็นอย่างดี ในการศึกษาเรียนรู้ข้อมูล เรื่องราว เหตุการณ์ระดับชาติสามารถเข้าศึกษาได้ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ซึ่งได้เก็บรวบรวมเอกสารสำคัญที่มีคุณค่าจากส่วนราชการ ต่าง ๆ มอบให้หรือหอจดหมายเหตุแห่งชาติขอไปยัง

ส่วนราชการต่าง ๆ และหากข้อมูล เรื่องราว เหตุการณ์ที่สนใจเป็นระดับท้องถิ่นสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ที่ หอจดหมายเหตุระดับท้องถิ่นซึ่งดูแลรักษาเอกสารที่มีค่าของท้องถิ่น เช่น หอจดหมายเหตุจังหวัด หอจดหมายเหตุวัด หอจดหมายเหตุสถาบันทางศาสนา หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย เป็นต้น

4. แหล่งเรียนรู้หอศิลป์ (Art Gallery) หอศิลป์เป็นสถานที่เก็บรวบรวมสะสมผลงานศิลปกรรมของศิลปินในแต่ละยุคสมัย และมีหน้าที่ดูแลรักษาผลงาน จัดแสดงนิทรรศการผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อการศึกษา ค้นคว้า เผยแพร่ ให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่สาธารณชน (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, ม.ป.ป.) อีกนัยหนึ่งหอศิลป์ เรียกว่าพิพิธภัณฑ์ศิลปะ เป็นบริเวณหรืออาคารที่ใช้ในการแสดงนิทรรศการศิลปะซึ่งมีทั้งแบบที่เปิดให้เข้าชมในลักษณะสาธารณะและเก็บค่าเข้าชมบริการ ภายในหอศิลป์จะแสดงผลงานศิลปกรรม เช่น ภาพเขียน ภาพวาด เป็นต้น งานประติมากรรมประเภทการปั้นต่าง ๆ ศิลปะภาพพิมพ์ ศิลปะภาพถ่าย ศิลปะแนวประเพณี ศิลปะแนวสื่อประสมและศิลปะแนวจัดวาง ศิลปะเชิงความคิด ศิลปะการแสดงสด หอศิลป์เป็นแหล่งเรียนรู้จะช่วยพัฒนาสังคมด้านสมองและจิตใจ เป็นศูนย์กลางการเก็บรักษาและการจัดแสดงผลงานศิลปะแบบไทยประเพณีและศิลปะร่วมสมัยของศิลปิน เป็นแหล่งศึกษาวิจัยเรื่องราวทางด้านศิลปะเพื่อการพัฒนาด้านวิชาการ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการและการจัดแสดงนิทรรศการกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ หอศิลป์มีการดำเนินงานโดยทั้งภาครัฐ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์แห่งชาติ เป็นต้น และภาคเอกชน เช่น หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

ตารางที่ 1

ตารางเปรียบเทียบแหล่งเรียนรู้

ประเภทแหล่งเรียนรู้	ความสำคัญ	ลักษณะการให้บริการ	ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้
ห้องสมุด (Library)	เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของชุมชนและสถาบันการศึกษา ที่ทุกคนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าได้โดยอิสระ ตามความสนใจของแต่ละบุคคล เป็นแหล่งภูมิปัญญาของสังคมและท้องถิ่น และให้ผู้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เกิดนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าและใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง	ให้บริการที่สถานที่ตั้งของห้องสมุดนั้น ๆ และสามารถใช้บริการในรูปแบบออนไลน์จากเว็บไซต์ของห้องสมุด หรือห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library)	- หอสมุดแห่งชาติ - ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้บางเขน - ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้บางกะปิ - ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
พิพิธภัณฑ์หรือพิพิธภัณฑ์สถาน (Museum)	เป็นแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบและตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนชุมชนและผู้สนใจ เป็นสถานที่ให้การศึกษาตามอัธยาศัย และตามความสนใจ โดยจะได้รับประโยชน์โดยตรง และเป็นสถานที่สร้างความรู้สึกที่ดีและมีคุณค่าในการเชื่อมต่ออดีตกับปัจจุบัน	ให้บริการที่สถานที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ และสามารถใช้บริการในรูปแบบออนไลน์ในรูปแบบ พิพิธภัณฑ์เสมือนจริง (Virtual Museum) จากเว็บไซต์	- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร - พิพิธภัณฑ์สุพรรณบุรี - พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ - พิพิธภัณฑ์การฝึกหัดครูไทย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภทแหล่งเรียนรู้	ความสำคัญ	ลักษณะการให้บริการ	ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้
หอจดหมายเหตุ (Archives)	เป็นแหล่งข้อมูลและเหตุการณ์ในอดีต จากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้บันทึกไว้เป็น แหล่งข้อมูลชั้นต้นในการอ้างอิงเรื่องราวต่าง ๆ ทำให้สามารถคิดวิเคราะห์และอธิบายความเป็นมาของเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตต่อการศึกษารเรียนรู้ข้อมูล เรื่องราว เหตุการณ์ระดับชาติ	ให้บริการที่สถานที่ตั้งของหอจดหมายเหตุ นั้น ๆ และสามารถใช้บริการผ่านทางออนไลน์จากเว็บไซต์ของหอจดหมายเหตุ	- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ - หอจดหมายเหตุศิริราช - หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ - หอจดหมายเหตุ สาธารณสุขแห่งชาติ
หอศิลป์ (Art gallery)	เป็นแหล่งเรียนรู้ช่วยพัฒนาสังคมด้าน สมองและจิตใจ เป็นศูนย์กลางการเก็บรักษาและการจัดแสดงผลงานศิลปะแบบไทยประเพณีและศิลปะร่วมสมัยของศิลปิน เป็นแหล่งศึกษาวิจัยเรื่องราวทางด้านศิลปะเพื่อการพัฒนาด้านวิชาการ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการ	ให้บริการที่สถานที่ตั้งของหอศิลป์นั้น ๆ และสามารถใช้บริการเข้าไปศึกษางานศิลปะในรูปแบบออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์	- หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน - หอศิลป์ - หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ - หอศิลป์ปรีมนาน - หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง กรุงเทพมหานคร

การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้

การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้เพื่อเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจสามารถเข้าถึงได้ 2 วิธี ดังนี้

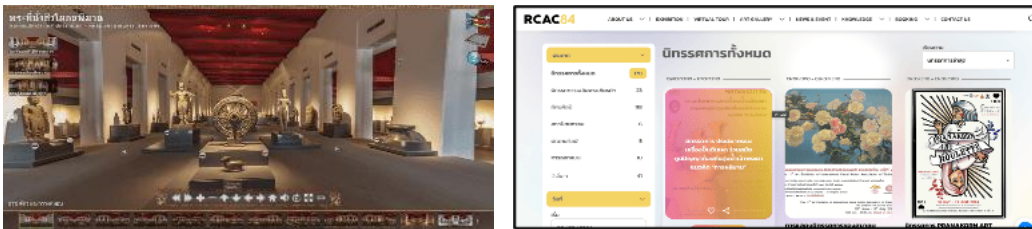
1. การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้โดยการไปยังสถานที่จริง การเข้าถึงวิธีนี้โดยการเดินทางไปยังสถานที่จริงตามที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ ซึ่งมีข้อดีคือ สามารถเรียนรู้ สัมผัสสิ่งของ เห็นอาคารสถานที่ สัมผัสบรรยากาศจริงเป็นต้น ทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้โดยตรง ข้อเสียคือ หากแหล่งเรียนรู้นั้นอยู่ห่างไกลไม่สะดวกต่อการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้นั้นและต้องมีการวางแผนล่วงหน้าด้วย

ภาพที่ 1 การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้โดยการไปยังสถานที่

2. การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางออนไลน์ วิธีนี้สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ หรือช่องทางอื่น ๆ ที่แหล่งเรียนรู้นั้นจัดไว้เพื่อให้เข้าถึง การเข้าถึง วิธีนี้เหมาะสำหรับผู้ที่ไม่สะดวกเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้จริงหรือต้องการศึกษาเฉพาะจุด ซึ่งอาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องการเดินทาง

ค่าใช้จ่าย เวลา หรืออื่น ๆ ข้อเสียคือไม่สามารถสัมผัสสิ่งของ เห็นอาคารสถานที่ สัมผัสบรรยากาศจริง และไม่ได้รับประสบการณ์จริง ตัวอย่างการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางออนไลน์ เช่น ห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) ของหอสมุดแห่งชาติที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติได้จัดทำพิพิธภัณฑ์เสมือนจริง (Virtual Museum) ที่สามารถเข้าดูทางออนไลน์ หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน ได้แสดงงานศิลปะในรูปแบบออนไลน์ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติมีระบบการสืบค้นเอกสารจดหมายเหตุทางออนไลน์

ภาพที่ 2 การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้จากเว็บไซต์

ที่มา (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, ม.ป.ป.; หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน, ม.ป.ป.)

จากแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นว่าบุคคลสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการได้ตลอดเวลา บุคคลใดเข้าไปศึกษาเรียนรู้จากทุกแหล่งก็จะได้เปรียบกว่าคนอื่น ๆ เพราะทำให้ตนเองมีการรับรู้และเรียนรู้อยู่เสมอ ทำให้เกิดความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวทางการประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้

การประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการนำสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้นั้น เช่น ข้อมูล เรื่องราว องค์ความรู้ เป็นต้น มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสามารถประยุกต์ได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละแหล่งเรียนรู้อาจมีลักษณะวิธีการศึกษาเรียนรู้ตลอดจนการประยุกต์ที่แตกต่างกัน เพื่อให้การประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตขอเสนอแนวทางดังนี้

1. ด้านการศึกษา การประยุกต์ใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ด้านการศึกษาสามารถทำได้ดังนี้
 - 1.1 เป็นฐานในการศึกษาค้นคว้า โดยการกำหนดประเด็นหรือหัวข้อให้กับผู้เรียนหรือผู้ศึกษาไปศึกษาค้นคว้าในแหล่งเรียนรู้ออนไลน์แล้วนำมาสรุปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
 - 1.2 เป็นแหล่งฝึกทักษะและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการสังเกต ทักษะการบันทึก เป็นต้น
 - 1.3 เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้แบบโครงงาน การเรียนรู้แบบสำรวจ การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น
 - 1.4 เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การเรียนรู้แบบทัศนศึกษา การเรียนรู้แบบฝึกงาน เป็นต้น

ตัวอย่างกิจกรรมในการประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ในด้านการศึกษา

1. ครูหรืออาจารย์กำหนดให้ผู้เรียนทำโครงงานหรือรายงานวิชาต่าง ๆ แล้วให้เข้าศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ สื่อดิจิทัลที่อยู่ในห้องสมุดหรือหอจดหมายเหตุอย่างน้อย 10-15 รายการ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการวางแผน เกิดทักษะการคิดในการได้มาของข้อมูล สำหรับบุคคลทั่วไปส่งเสริมให้ใช้ห้องสมุดประชาชนหรือหอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ในสิ่งที่สนใจ อาทิ การปลูกต้นไม้ การทำสวน การทำอาหาร หรือใช้ห้องสมุดในการสร้างความจรรโลงใจ มองหาสิ่งที่สนใจแล้วค้นคว้าหาข้อมูลเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ

2. พิพิธภัณฑ์ กำหนดให้ผู้เรียนไปศึกษาพิพิธภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการเรียนหรือพิพิธภัณฑ์ที่สนใจ พร้อมกำหนดประเด็นหัวข้อให้ศึกษาเรียนรู้ตามใบงานที่กำหนด หรือเป็นกิจกรรมของสถานศึกษาในการนำผู้เรียนไปศึกษาเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ในการเรียนรู้นอกห้องเรียน สำหรับบุคคลทั่วไปสามารถประยุกต์ใช้ประโยชน์พิพิธภัณฑ์โดยกำหนดเป็นกิจกรรม/การทัศนศึกษาของชุมชน กลุ่มวิชาชีพในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งของเรื่องราวที่จัดแสดงตลอดจนนิทรรศการต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์

3. หอศิลป์กำหนดให้ผู้เรียนไปศึกษางานศิลปะประเภทต่าง ๆ ที่จัดแสดงในหอศิลป์ที่กำหนดหรือหอศิลป์ที่สนใจ แล้วมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสิ่งที่ได้รับหรือมุมมองต่าง ๆ ในรายวิชาศิลปะหรือวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง สำหรับบุคคลทั่วไปสามารถประยุกต์ใช้หอศิลป์ในการเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับงานศิลปะหรือศึกษามุมมองจากงานศิลปะที่ศิลปินได้ถ่ายทอดออกมา

จากประสบการณ์ในการนำผู้เรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้หรือกำหนดให้ผู้เรียนไปศึกษาเองจากห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ และหอศิลป์ จากการสังเกตและซักถามพบว่าผู้เรียนมีความสนใจมากกว่าจากการเรียนในห้องเรียนปกติ มีความกระตือรือร้น กล้าถามในสิ่งที่อยากรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ และมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น สำหรับประชาชนทั่วไปทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น จากสิ่งที่ยังไม่เคยเห็นหรือเห็นจากทางออนไลน์ เปิดประสบการณ์และมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นเช่นกัน

ภาพที่ 3 การประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ในการศึกษา

2. ด้านสังคม การประยุกต์ใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ด้านสังคมสามารถทำได้ดังนี้

2.1 การพัฒนาทักษะและความรู้ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหา การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และการเรียนรู้จากความรู้ทางทฤษฎี เป็นต้น

2.2 การสร้างชุมชนและเครือข่าย การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างชุมชนและเครือข่ายที่สนับสนุน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน

2.3 การสร้างการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับชุมชนโดยการแบ่งปันข้อมูลและการเรียนรู้

2.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือความเปลี่ยนแปลงในสังคม

2.5 การสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสังคม โดยการแนะนำและส่งเสริมแนวคิดใหม่ ๆ และวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นอิสระ

ตัวอย่างกิจกรรมในการประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ในด้านสังคม

1. การเข้าใจสังคมผ่านพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ โดยส่งเสริมให้คนในสังคมเข้าศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจความเป็นมาสังคม ชุมชน พื้นที่ การตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนพื้นฐานของชุมชนจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและหอจดหมายเหตุ โดยเฉพาะคนรุ่นหลังจะทำให้เข้าใจความเป็นมาของสังคมชุมชนมากขึ้น สำนึกในความเป็นพลเมืองของสังคม

2. หอสมุดจัดอบรมการรู้สารสนเทศ โดยเชิญชวนคนในสังคมชุมชนมาอบรมแลกเปลี่ยนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม เช่น ความรู้เกี่ยวกับอาชีพใหม่ ความฉลาดทางดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งทำให้ความรู้เพิ่มขึ้นและอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข

3. การสร้างแรงบันดาลใจจากหอศิลป์ โดยเชิญชวนคนในสังคมชุมชนศึกษางานศิลปะจากศิลปินที่มีชื่อเสียงเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งทำให้รู้สึกผ่อนคลายและเห็นมุมมองที่ศิลปินได้ถ่ายทอดออกมา

3. ด้านวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมสามารถทำได้ดังนี้

3.1 เป็นแหล่งรวบรวมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น และของชาติ โดยเป็นแหล่งรวบรวมเรื่องราวทางวัฒนธรรม เช่น หอสมุดและหอจดหมายเหตุจะรวบรวมเอกสาร สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางวัฒนธรรมไว้เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

3.2 เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น และของชาติโดยสามารถเข้ามาศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่สนใจจากแหล่งเรียนรู้ เช่น กำหนดเป็นนโยบายให้คนในชาติร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากหอสมุด หอศิลป์ หอจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ

ภาพที่ 4 การประยุกต์ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรม
ที่มา (อมรรัตน์ นุกุล, 2564; พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง (ไทยพวน), 2555)

สรุป

การประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่บุคคลต้องทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากข้อมูลความรู้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทำให้ต้องมีการเรียนรู้และหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งที่เป็นข้อมูลเหตุการณ์ในอดีตและข้อมูลในอนาคตซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถหาได้จากแหล่งเรียนรู้ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ และหอศิลป์ และที่อื่น ๆ ซึ่งมีทรัพยากรหลากหลายประเภทที่พร้อมให้บุคคลและผู้สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง ซึ่งเมื่อเกิดความต้องการอยากรู้อะไรหรือต้องการทบทวนจากสิ่งที่ได้เคยเรียนรู้มาแล้วก็สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งแนวทางสำหรับผู้ให้บริการแหล่งเรียนรู้ 1) ทราบความต้องการของตนเองก่อนว่าต้องการศึกษาเรียนรู้เรื่องใดหรือประเด็นอะไร

เช่น ต้องการเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ควรไปที่หอจดหมายเหตุ ต้องการบำบัดทางจิตใจควรไปที่หอศิลป์ เป็นต้น 2) ทำความเข้าใจแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะหรือลักษณะของทรัพยากรสารสนเทศที่ให้บริการอะไรบ้าง เช่น วัตถุ สิ่งของจะจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ ข้อมูลที่เป็นความรู้ทางวิชาการจะอยู่ที่ห้องสมุด เป็นต้น 3) ศึกษาแนวปฏิบัติและกฎระเบียบการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้แต่ละประเภท เพราะมีกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่ต่างกันซึ่งจะทำให้การศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ เป็นไปตามเป้าหมาย หากไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษได้ เช่น ถ้าต้องการสำเนาเอกสารจดหมายเหตุจะต้องให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการให้เท่านั้น การนำหนังสือออกจากห้องสมุดไปค้นคว้าที่บ้านต้องผ่านการยืม สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์บางชิ้นห้ามจับหรือเคลื่อนย้าย เป็นต้น ซึ่งจากแนวทางข้างต้นเป็นการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่เป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา. (2544). *การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- เข็มทอง ศิริแสงเลิศ. (2555). การบริหารการจัดการเรียนรู้. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดและบริหารองค์การทางการศึกษา* (ล. 1, น. 78-80). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จันทร์ อ่อนระหง. (2550). *ผลการสอนแบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสื่อ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ “บ้านหลวงของเรา” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงรายเขต 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พรเพ็ญ สดศรีชัย. (2566, 28 พฤศจิกายน). “Lifelong learning” เรียนรู้ตลอดชีวิต: ทักษะที่ต้องมีในโลกที่หมุนเร็ว. กรุงเทพฯ: https://www.bangkokbiznews.com/health/education/1100905#google_vignette
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545, 19 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 16-21.
- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง (ไทยพวน) [ภาพถ่าย]. (2555, 10 กุมภาพันธ์). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/864>
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร. (ม.ป.ป.). *พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน*. <http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/bangkoknationalmuseums/360/siwamok-thai.html>
- มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. (2566, 18 กันยายน). *การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning)*. [https://www.hcu.ac.th/article/การเรียนรู้ตลอดชีวิต%20\(Lifelong%20Learning\)](https://www.hcu.ac.th/article/การเรียนรู้ตลอดชีวิต%20(Lifelong%20Learning))
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (ม.ป.ป.). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* (เล่มที่ 37). <https://kanchanapisek.or.th/sub/book/book.php?book=37&chap=2&page=t37-2-infodetail01.html>
- มูลนิธิยุวพัฒน์. (2565, 25 พฤษภาคม). *การเรียนรู้ตลอดชีวิต*. <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th/ข่าวสาร/บทความทั่วไป/ทักษะ-การเรียนรู้-learning/>

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). แหล่งเรียนรู้. ใน *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (น. 759).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556ก). พิพิธภัณฑ์ ใน *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2 น. 836).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556ข). ห้องสมุด. ใน *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2 น. 1320).
- เรณูภา ศรีสวัสดิ์. (2557). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี]. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/TRU.the.2014.62
- วรนุช วิณะสนธิ. (2563, 9 เมษายน). *จดหมายเหตุคืออะไร*. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. <https://www.nat.go.th/คลังความรู้/รายละเอียด/ArticleId/689>
- วรพรรณ สังขเวช. (2562). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก เพื่อพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา]. BUU Library. https://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/56810199.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รายงานสรุปการสัมมนาโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย*. สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *ประวัติและบทบาทหน้าที่*. <https://www.finearts.go.th/thailandmuseum/categorie/history>
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2544). *ความรู้พื้นฐานการศึกษาตลอดชีวิต*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาลงชีวิตและการศึกษานอกระบบ* (ล. 1, น. 1-14). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). *รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของสตรีไทยในชนบทในการส่งเสริมการศึกษาลงชีวิต*. ม.ป.พ.
- สุมาลี สังข์ศรี, สุนันท์ นิลบุตร, สมคะเน คำจูน และพัชรา สังข์ศรี. (2548). *รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน. (ม.ป.ป.). *นิทรรศการทั้งหมด*. RCAC84. <https://www.rcac84.com/virtual-tour-new/>
- อนิวัฒน์ ทองสีดา. (2565). *การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในศตวรรษที่ 21*. *ครุศาสตร์สาร*, 16(2), 1-19. <https://edujournal.bsru.ac.th/publishes/21/articles/433>
- อมรรัตน์ นุกุล. (2564, 4 พฤษภาคม). *หอศิลป์ไต้ยวน* [ภาพถ่าย]. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/577>
- Dave, R. H. (1973). *Lifelong education and school curriculum*. Unesco Institute for education.
- Good, C. V., & Merkel, W. R. (Eds.). (1973). Community knowledge resources. In *Dictionary of education* (3d ed., p. 114).
- Harris, B. M. (1975). *Supervisory behavior in education* (2nd ed.). Prentice-Hall.
- International Council of Museums. (n.d.). *Museum definition*. ICOM. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>

Peterson, R. E. (1979). *Lifelong learning in America*. Jossey-Bass.

Ramirez, E. C. (1954). *Some community-school practices in the United States and their implications for the Philippines*. National Publishing House.